

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een pleidooi voor een wettelijke regeling inzake toezeggingen aan getuigen

Crijns, J.H.

Citation

Crijns, J. H. (2004). Een pleidooi voor een wettelijke regeling inzake toezeggingen aan getuigen. *Nederlands Juristenblad*, 79(23), 1172-1173. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15841>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15841>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een pleidooi voor een wettelijke regeling inzake toezeggingen aan getuigen

Onlangs liet Minister van Justitie Donner tussen neus en lippen door weten te overwegen het Wetsvoorstel Toezeggingen aan getuigen in strafzaken ('deals met criminelen') in te trekken. Hij deed dit in het kamerdebat naar aanleiding van de bedreigingen aan het adres van de Amsterdamse officier van justitie Koos Plooy en de vertrouwenscrisis die naar aanleiding van deze zaak tussen het College van procureurs-generaal en het Amsterdamse parket zou zijn ontstaan. Hiermee heeft de 'affaire Koos Plooy' het politieke balletje aangaande de toezeggingen aan getuigen – dat reeds geruime tijd stillag – weer aan het rollen gebracht.

Hoewel het er alle schijn van heeft dat het College van procureurs-generaal het sluiten van de deal in de zaak Plooy terecht heeft tegengehouden – de 'kandidaat-kroongetuige' verlangde volgens minister Donner niet alleen meer toezeggingen dan het Openbaar Ministerie hem op grond van de geldende richtlijn kon doen, de in het vooruitzicht gestelde informatie bleek volgens de minister ook nog eens onbetrouwbaar – vormt de zaak toch de directe aanleiding voor de minister te overwegen het wetsvoorstel inzake toezeggingen aan getuigen, dat inhoudelijk sterk overeenkomt met de thans geldende richtlijn, in te trekken.¹ Hij laat zijn definitieve beslissing afhangen van een analyse van knelpunten in de huidige opsporingspraktijk die thans door het Openbaar Ministerie wordt uitgevoerd. Gezien het recente pleidooi van de voorzitter van het College van procureurs-generaal De Wijkerslooth voor meer armslag bij het doen van toezeggingen,² laat de uitkomst van deze evaluatie zich evenwel raden.

Het wetsvoorstel inzake toezeggingen aan getuigen vloeit rechtstreeks voort uit de aanbevelingen van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Volgens de Commissie-Van Traa mocht het Openbaar Ministerie slechts in zeer uitzonderlijke gevallen en onder strikte voorwaarden gebruik maken van deals. Een en ander zou moeten worden vastgelegd in een degelijke wettelijke regeling.³ Aan deze aanbeveling is gevolg gegeven door de voormalige minister van Justitie Korthals die in 1998 het Wetsvoorstel Toezeggingen aan getuigen in strafzaken indiende.⁴ Dit wetsvoorstel is reeds in 2001 door de Tweede Kamer aangenomen, maar ligt nog altijd stil bij de Eerste Kamer, in afwachting van de behandeling door de Tweede Kamer van een inhaalwetsvoorstel inhoudende de strafbaarstelling van de kroongetuige die, nadat hij een deal heeft gesloten, weigert zijn beloofde verklaringen af te leggen.⁵ Het wetsvoorstel kent aldus een uitzonderlijk lange parlementaire geschiedenis.

Het wetsvoorstel kon op weinig bijval rekenen vanuit wetenschappelijke hoek, daar het volgens velen de praktijk van toezeggingen slechts partieel normeerde.⁶ Slechts de toezegging strekkende tot strafvermindering wordt door het wetsvoorstel geregeld, terwijl het zich niet uitlaat over de toelaatbaarheid van andere toezeggingen. Met het wetsvoorstel werd aldus slechts gedeeltelijk gevolg gegeven aan de aanbeveling van de Commissie-Van Traa. Niettemin werd het voorstel in politieke en justitiële kringen als

tamelijk restrictief beschouwd. Het voornemen van de minister het voorstel in te trekken wekt dan ook niet eens zoveel verbazing. In het licht van het huidige politieke klimaat bezien, waarin criminaliteitsbestrijding en veiligheid hoog in het vaandel worden gedragen, lag een ruimhartiger opstelling ten opzichte van deals in de lijn der verwachting. Deze ruimhartigheid gaat echter zelfs zo ver dat minister Donner – overigens in tegenstelling tot zijn eerdere antwoorden op daartoe strekkende kamervragen – overweegt in het geheel geen nieuw wetsvoorstel in te dienen, hetgeen zou betekenen dat het sluiten van een deal geheel aan de discretie van het Openbaar Ministerie wordt overgelaten. Het lijkt welhaast of bewust gewacht werd op een fikse rel rond het sluiten van een deal, opdat een goed excuus voorhanden was om het roer radicaal om te gooien.

Met zijn voornemen gaat minister Donner lijnrecht in tegen de reeds gememoreerde aanbeveling van de Commissie-Van Traa om zorg te dragen voor een wettelijke regeling waarin de inzet van deals aan strikte voorwaarden wordt gebonden. Ook acht jaar na dato is deze noodzaak tot normering nog altijd actueel. Het instrument van de deal is dermate nauw verweven met de zorg voor een *fair trial* op het niveau van de concrete strafzaak en de integriteit van de strafrechtspleging als geheel dat een strikte wettelijke regeling onontbeerlijk is. De afweging in welke gevallen welke toezeggingen mogen worden gedaan, mag niet louter in handen van het Openbaar Ministerie komen te liggen, alleen al vanwege het feit dat het Openbaar Ministerie onder aanhoudende maatschappelijke druk staat effectief op te treden tegen zware (georganiseerde) criminaliteit en aldus in de verleiding kan komen al te vergaande deals te sluiten. De algemene kaders in welke gevallen en onder welke voorwaarden het sluiten van een deal legitiem kan zijn, dienen daarom door de wetgever vastgelegd te worden. Gezien het schimmige karakter dat inherent is aan de materie van de deal, dienen bij het opstellen van deze wettelijke regeling, naast uiterste terughoudendheid, elementaire noties als transparantie en controleerbaarheid voorop te staan. In dat licht bezien moet de grote rol die de rechter-commissaris in het thans op de tocht staande wetsvoorstel bij de totstandkoming van een deal krijgt toebedeeld als positief worden beoordeeld.

De noodzaak tot het ontwerpen van een wettelijke regeling met als uitgangspunt uiterste terughoudendheid in combinatie met maximale transparantie en controleerbaarheid wordt nog eens onderstreept door de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. In de recente uitspraken in de zaken Lórsé en Verhoek⁷ herhaalde het Hof zijn standpunt dat het gebruik van verklaringen die zijn verkregen als gevolg van een deal op zichzelf niet in strijd is met het recht op een *fair trial*, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Zo dient de verdediging op de hoogte te zijn van de identiteit van de bewuste getuige en voldoende in de gelegenheid te worden gesteld de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van de getuige en diens verklaringen ter zitting te toetsen. Voorts dienen de verklaringen overeen te komen met ander bewijsmateriaal en mag het

1. Recentelijk heeft Koos Plooy zich voor het eerst zelf gemengd in de discussie over de toekomst van het instrument van de toezeggingen aan getuigen. Ook hij acht een wettelijke regeling dienaangaande niet langer noodzakelijk. Volgens hem heeft de rechtspraktijk in de periode na de IRT-affaire aangetoond ook zonder wettelijke verankering op een verantwoord wijze met het instrument van de toezegging om te kunnen gaan. Normering door middel van een nieuwe aanwijzing met meer ruimte voor maatwerk acht hij dan ook voldoende. Zie J. Plooy, 'Toezeggingen aan getuigen in strafzaken – de rechtsstaat in het geding?', *Trema* 2004, nr 5, p. 185-196.
2. J.L. de Wijkerslooth, 'Vertrouwen komt te voet', *Opportuun* 2004, nr 5, p. 6.
3. Enquêtecommissie opsporingsmethoden, *Inzake opsporing*, Den Haag: Sdu Uitgevers 1996.
4. *Kamerstukken II 1998/99-2000/01*, 26 294, nr 1-35 en *Kamerstukken I 2000/01*, 26 294, nr 379 (toezeggingen aan getuigen in strafzaken).
5. *Kamerstukken II 2001/02*, 28 017, nr 1-5 (niet afleggen van getuigenverklaring na toezegging).
6. Zie naast het advies van de Raad van State (*Kamerstukken II 1998/99*, 26 294, A) onder meer M. Otte, 'Kanttekeningen bij de voorgenoemde regeling van de kroongetuige', *NJB* 1999, p. 113-121; G. Knigge, 'De kroongetuige geregeld?', *RM Themis* 1999, p. 101-102 en W. Wedzinga, 'Het demasqué van het wetsontwerp kroongetuige', *NJB* 1999, p. 1719-1723.
7. EHRM 27 januari 2004, appl.nr 44484/98 (Lórsé) en EHRM 27 januari 2004, appl.nr 54445/00 (Verhoek).

niet gaan om het enige of beslissende bewijsmateriaal. Met deze criteria sluit het Hof nauw aan bij de voorwaarden die het pleegt te stellen aan het gebruik van verklaringen van getuigen wier identiteit niet blijkt.⁸ Wanneer de Nederlandse wetgever nalaat deze voorwaarden te vertalen in een wettelijke regeling, ligt het in de lijn der verwachting dat Nederland in de toekomst herhaaldelijk – gelijk destijds in het kader van de anonieme getuige is gebeurd – op de vingers zal worden getikt door het Europees Hof.

Onlangs werd in dit blad een lans gebroken voor een actievere bemoeienis van de Tweede Kamer bij het wetgevingsproces.⁹ Op het vlak van de toezeggingen aan getuigen ligt naar mijn idee een uitgelezen kans voor de Tweede Kamer om te laten zien dat zij zich niet louter bekommert om incidenten, maar dat zij

de uitvoering van haar wetgevende taak nog steeds uiterst serieus neemt en zich hierbij laat leiden door een eigen visie. Het zou de Tweede Kamer dan ook sieren als zij – in navolging van kamerlid Rouvoet¹⁰ – vierkant achter de aanbevelingen van de Commissie Van Traa blijft staan en aldus blijft aandringen op een wettelijke regeling inzake toezeggingen aan getuigen. Een *carte blanche* voor toezeggingen aan getuigen zou de bruikbaarheid van de rechtsorde die minister Donner nastreeft ongetwijfeld ten goede komen; zij is evenwel onverenigbaar met de eisen van een integere rechtsstaat. ■

Jan Crijns

(Departement Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden)

8. Zie EHRM 20 november 1989, *NJ* 1990, 245 m.nt. EAA (Kostovski), EHRM 26 maart 1996, *NJ* 1996, 741 m.nt. Kn (Doorson) en EHRM 23 april 1997, *NJ* 1997, 635 m.nt. Kn (Van Mechelen).

9. P.P.T. Bovend'Eert, 'Minder controleren, meer en beter wetgeven. Versterking van de positie van de Tweede Kamer in de wetgevingsprocedure', *NJB* 2004, p. 824-831.

10. 'We wilden de regels niet voor niets.' Rouvoet over kroongetuigen, *NRC Handelsblad* 24 april 2004, p. 3.